

Н. М. Тимощуккандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та іноземних мов
Вінницького національного аграрного університету

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВОЇ ОМОНІМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проблема визначення специфіки глибинної семантики слова та способів її представлення поверхневою структурою набула особливої актуальності у розвитку семасіології та ономасіології останнім часом. Омонімія займає особливе місце в контексті даної проблеми, тому привертає увагу фахівців-мовознавців. Омоніми часто стають причиною помилок у лексикографічній практиці та помилок при перекладі, вони можуть викликати плутанину у носіїв рідної мови, а також аналізоване явище часто буває дуже складним і для студентів, які вивчають англійську мову. Подібність у вимові чи написанні та відсутність знань у галузі омонімії англійської мови може спричинити у студентів багато труднощів у процесі вивчення іноземної (англійської) мови.

У статті досліджено проблему вивчення фахової омонімічної термінології студентами немовних закладів вищої освіти. Розглянуто лінгвістичне поняття «омонім», його трактування вітчизняними та зарубіжними вченими-педагогами. Здійснено порівняльний аналіз сформованості англійської лексичної компетентності студентів. Обґрунтовано, що опанування іншомовної фахової лексики – основний складник у вивченні іноземної мови професійного спрямування, що дає змогу підвищити ефективність навчального процесу, сприяє формуванню компетентного спеціаліста, конкурентоспроможного у сучасних умовах.

На заняттях з іноземної мови професійного спрямування ми використовували різноманітні лексичні завдання для засвоєння студентами особливостей вживання термінів-омонімів впродовж двох місяців (дванадцять занять). Потім було проведено контрольні зрізи знань, за результатами яких було встановлено, що відбулися значні позитивні зміни в розвитку володіння англійською професійною лексикою.

Вивчення студентами термінів-омонімів у процесі формування їх професійної лексичної компетентності сприяє підвищенню рівня знань студентів, спонукає їх до активної самостійної роботи, зокрема й відбору, розуміння й обробки інформації задля її подальшого використання у фаховій діяльності. Беручи до уваги об'єктивні труднощі щодо вивчення фахової термінологічної лексики студентами, ми вважаємо лексичні вправи більш ефективними у поєднанні з такими інтерактивними практиками, як ігрове та проблемне навчання. Доведено, запропонований підхід до засвоєння фахових термінів значно підвищує здатність студентів ефективно запам'ятовувати нову термінологічну лексику англійської мови.

Ключові слова: терміни, лексика, омоніми, методика, іноземна мова професійного спрямування, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Проблема визначення специфіки глибинної семантики слова і способів її представлення поверхневою структурою останнім часом набула особливої актуальності у розвитку семасіології та ономасіології [1, с. 7]. Омонімія займає особливе місце в контексті даної проблеми, тому привертає увагу фахівців-мовознавців.

Омонімію як галузь дослідження складно уявити ізольованим семантичним об'єктом. Сучасною лінгвістикою вона розглядається разом з такими питаннями, як значення слова та його відношення до знаковості [2]. Проте слід визнати, що досі серед лінгвістів немає однозначного підходу щодо визначення питання омонімії, відсутня єдність стосовно тлумачення явища омонімії в цілому, а також щодо тих проблем, які з нею пов'язані [1, с. 36].

Омоніми часто стають причиною помилок у лексикографічній практиці та помилок при перекладі, вони можуть викликати плутанину у носіїв рідної мови, а також аналізоване явище часто буває дуже складним для студентів, які вивчають англійську мову. Принагідно зазначимо, що навчання словникового запасу є важливим аспектом вивчення іноземної мови. Подібність у вимові чи написанні та відсутність знань у галузі омонімії англійської мови може спричинити у студентів багато труднощів у процесі вивчення іноземної (англійської) мови. На нашу думку, усунення цієї проблеми є надзвичайно актуальним та важливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті вивчення проблеми омонімії виокремлюється низка досліджень у таких напрямках, як теорія лексичної та граматичної омонімії [3], теоретичні проблеми дослідження омонімії в слов'ян-

ському мовознавстві [4], питання омонімії та полісемії [5], питання збереження омонімів у мові [6], а також теорія міжмовної омонімії у слов'янських мовах, причини та джерела її виникнення, принципи класифікації у плані форми та змісту [7] та ін.

Сьогодні, на думку провідних вітчизняних науковців (В.П. Андрущенко, П.О. Бех, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, Г.В. Онкович, В.Г. Редько та ін.), якість вищої освіти значною мірою залежить від рівня володіння випускниками університетів іноземними мовами. Нині все більше уваги приділяється аспектам навчання іноземної мови як мови професійного спілкування. Так, проблеми викладання іноземної мови за професійним спрямуванням висвітлені в публікаціях таких авторів, як О.Г. Поляков, Н.Д. Гальскова, А. Waters, Т. Hutchinson, О.П. Биконя, В.Д. Борщовецька, Н.М. Гаврилук, Н.Л. Замкова, Т.М. Корж, Г.А. Гринюк, Р.А. Кравець, Т.М. Каменєва, Л.Я. Личко, Ю.В. Манько, І.М. Мельник, О.Б. Осаульчик, Н.М. Одегова, О.П. Петрашук, О.М. Середа, В.Ю. Соколов.

Проте рівень володіння іноземною мовою у випускників немовних ЗВО не завжди відповідає сучасним вимогам, що перешкоджає їх успішному працевлаштуванню у майбутньому. Попри значний науковий інтерес до проблеми викладання іноземної мови у сучасній методичній літературі, питання вивчення омонімічної лексики та визначення найбільш ефективних способів її засвоєння не є повністю з'ясовані та науково обґрунтовані.

Мета статті. Ми маємо на меті проаналізувати особливості вивчення фахової омонімічної термінології та визначити найбільш ефективні способи її засвоєння.

Виклад основного матеріалу. Слід визнати, що досі серед лінгвістів немає однозначного підходу щодо визначення питання омонімії, відсутня єдність стосовно тлумачення явища омонімії в цілому, а також щодо тих проблем, які з нею пов'язані [1, с. 36]. У сучасному мовознавстві не існує єдиної класифікації омонімів. Згідно з класичною класифікацією омоніми поділяються на повні, у яких збігається вся система форм, та часткові, у яких збігаються за звучанням не всі форми; прості, тобто непохідні слова, що мають однакове звучання, та похідні, що виникли в процесі словотвору; омофони – слова, що звучать однаково, проте по-різному пишуться, омографи – слова, що збігаються за написанням, але не за звучанням, омоформи – слова, що збігаються фонетично лише в окремих формах. Зокрема, Дж. Лайонз [8] розробив власну класифікацію омонімів. Він виділяє абсолютні омоніми, які не повинні бути пов'язані за своїм значенням, а усі їх форми повинні бути ідентичними та граматично еквівалентними, та часткові омоніми, у яких є ідентичність однієї

форми, виконуються одна або дві умови, зазначені для повних омонімів.

О.І. Смирницький [9] виокремив дві такі групи омонімів: повні – ті, що належать до однієї частини мови і мають однакові парадигми, й часткові. Останні вчений розподілив на такі підгрупи: прості лексико-граматичні омоніми (одна частина мови, парадигми якої мають одну форму): *to found – found*; складні лексико-граматичні омоніми (різні частини мови, що мають однакову форму в своїх парадигмах): *made-maid, bean-been*; лексичні омоніми (слова однієї частини мови, що є однаковоими лише в початковій формі): *to can – can*.

Лексико-семантичному явищу омонімії притаманне номінування різних предметів позамовної дійсності однією лексемою. Саме тому ми можемо стверджувати про лінгвістичний феномен міжгалузевої (міжпредметної, міжнаукової) омонімії, коли «один фонетичний комплекс співвідноситься з таким самим об'єктом дійсності, проте наповнюються вони різним змістом, оскільки цей об'єкт виступає предметом вивчення різних наук» [10].

Беручи до уваги той факт, що Я.Н. Тагільцева викладає дисципліну «Іноземна мова професійного спрямування» для студентів факультету технологій виробництва та переробки продукції тваринництва, для прикладу наведемо систему найменувань фермерських тварин сучасної англійської мови, розроблену вченою, виділивши такі групи омонімів: 1) повні: *cow* – корова, першокурсник, автоматичне гальмо, ковпак димової труби; *calf* – теля, невелика крига, гомілка; *goat* – коза, репортер; *horse* – кінь, затискач (у бурильній справі), підрядковий переклад. Лексична одиниця *pig* має омонімічні еквіваленти в багатьох інших терміносистемах, зокрема в авіаційній (аеростат загородження), технічній (скребок для труб, товкач), морській (баластина), поліграфічній (брусок) та ін.; 2) часткові, серед яких найчастіше трапляються слова, що належать до різних частин мови, проте графічно і фонетично вони є ідентичними. У даній групі ми виділили такі омонімічні моделі: іменник – дієслово (*a bull* – бик, *to bull* – мати успіх, підвищувати ціну, *a goat* – козел, *to goat* – набридати (у мові сленгу), *pig* – свиня, *to pig* – чистити скребком); іменник – прикметник (*sheep* – баран, боязкий, несміливий, *horse* – кінь, дурний) [10].

Принагідно зазначимо, що для перекладу термінів студенту слід розуміти їх зміст іноземною мовою і знати термінологію рідною мовою, бути професійно обізнаним з галуззю знань, яка визначає тему тексту для перекладу. При перекладі термінології найважливішим є контекст терміна. А.Я. Коваленко визначає два етапи у процесі перекладу терміна: 1) з'ясування значення терміна у контексті, 2) переклад значення рідною мовою [11, с. 259]. Таким чином, лексичне зна-

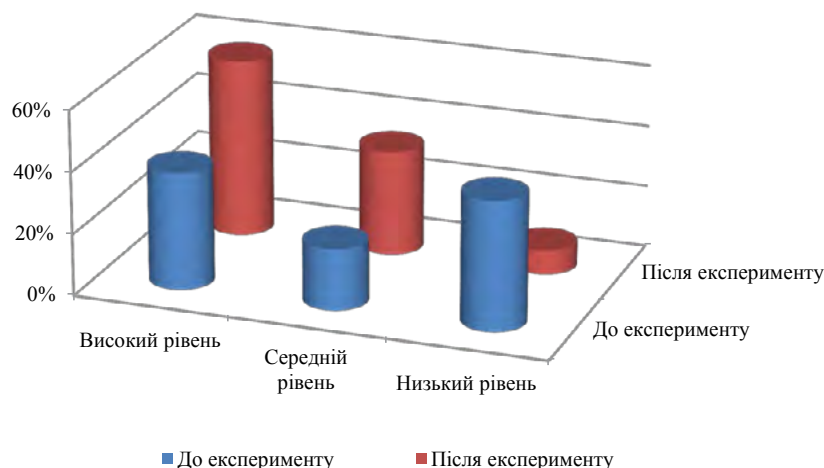

Рис. 1. Порівняльний аналіз володіння англійською професійною лексикою

чення омонімів найкраще допомагає визначити контекст. Наприклад:

crop (DCO [12]) – *noun* 1) (the total amount collected of) a plant such as a grain, fruit, or vegetable grown in large amounts; 2) a short hairstyle; 3) a part of the throat in many birds where food is stored before going into the stomach; 4) a short stick used to control a horse by hitting it.

*Winter wheat must be sown into stubble to ensure successful overwintering of the **crop**.* – *Озиму пшеницю слід сіяти по стерні, щоб **сільськогосподарська культура** добре перезимувала.*

*The **crop** is an extremely useful tool for assessing the function of the digestive system.* – *Воно є надзвичайно корисним органом для оцінки роботи травної системи.*

plant (DCO) – *noun* 1) a living thing that grows in earth, in water, or on other plants, usually has a stem, leaves, roots, and flowers, and produces seeds; 2) machines used in industry; 3) a factory in which a particular product is made or power is produced; 4) a large, heavy machine or vehicle used in industry, for building roads.

*Bees pollinate the **plants** by carrying the pollen from one flower to another.* – *Бджоли запилюють **рослини**, переносючи пилок від однієї квітки до іншої.*

*Ukrainian machine building **plants** can meet demand of foreign clients.* – *Українські машинобудівні **заводи** можуть задовольнити попит іноземних клієнтів.*

На заняттях з іноземної мови професійного спрямування ми використовували різноманітні лексичні завдання для засвоєння студентами особливостей вживання термінів-омонімів впродовж двох місяців (дванадцять занять). Після цього було проведено контрольні зрізи знань, за

результатами яких було встановлено, що відбулися значні позитивні зміни в розвитку володіння англійською професійною лексикою. Слід зазначити, що високий рівень мали 19 студентів (38%), середній – 10 студентів (20%), а низький – 21 студент (42%). Студенти, які навчалися за досліджуваною методикою, мали такі результати: високий рівень мали 29 студентів (58%), середній – 17 студентів (34%), а низький – 4 студенти (8%).

Діаграма (рис. 1) містить навчальні показники студентів до та після використання лексичних завдань з метою формування фахової англійської лексичної компетентності, зокрема правильності вживання термінів-омонімів. Отже, результати контрольних заходів засвідчили ефективність використання аналізованого підходу під час засвоєння нового іншомовного лексичного матеріалу.

Висновки і пропозиції. Вивчення студентами термінів-омонімів у процесі формування їх професійної лексичної компетентності сприяє підвищенню рівня знань студентів, спонукає їх до активної самостійної роботи, зокрема й до відбору, розуміння й обробки інформації задля її подальшого використання у фаховій діяльності. З огляду на об'єктивні труднощі у процесі вивчення фахової термінологічної лексики студентами ми вважаємо лексичні вправи більш ефективними у поєднанні з такими інтерактивними практиками, як ігрове та проблемне навчання. Дидактична доцільність аналізованого підходу полягає в організації активної мовленнєво-мисленнєвої діяльності студентів, які опановують іншомовну (англійську) фахову лексику.

Надалі плануємо вивчення розробленої методики щодо формування англійської лексичної компетентності у студентів інших (зокрема, економічних) спеціальностей.

Список використаної літератури:

1. Шепель Ю.О., Секрет І.В. Міжгалузева термінологічна омонімія у сучасній англійській мові. Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2010. 335 с.
2. Секрет І.В., Чолинець І.І. Міжмовна омонімія економічної термінології в англійській та українській мовах. *Нова філологія*. 2013. № 56. С. 199–203.
3. Малаховский Л.В. Теория лексической и грамматической омонимии. Ленинград, 1990. 238 с.
4. Кцила Л. Деякі теоретичні проблеми дослідження омонімії в слов'янському мовознавстві. *Проблеми слов'янознавства*. 2000. Вип. 51. С. 159–166.
5. Фалькович М.М. К вопросу об омонимии и полисемии. *Вопросы языкознания*. 1960. № 5. С. 85–88.
6. Булаховський Л.А. Нариси з загального мовознавства. Київ: Радянська школа, 1955. 448 с.
7. Будагов Р.А. Несколько замечаний о «ложных друзьях переводчика». *Мастерство перевода*. 1971. Сб. 8. С. 362–368.
8. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику. Москва : Прогресс, 1978. 544 с.
9. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка. Москва : ИЛ, 1956. 296 с.
10. Тагільцева Я.М. Омонімія та полісемія у назвах сільськогосподарських тварин сучасної англійської мови. *Scientific Researches and their Practical Application. Modern State and Ways of Development*. 2014. URL: <http://www.sworld.education/index.php/ru/conference/the-content-of-conferences/archives-of-individual-conferences/oct-2014> (дата звернення: 23.11.2019).
11. Коваленко А.Я. Науково-технічний переклад. Тернопіль, 2004. 284 с.
12. Explore the Cambridge Dictionary. URL: <http://dictionary.cambridge.org/>.

Tymoshchuk N. The peculiarities of studying professional homonymic terminology by students of non-linguistic institutions of higher education

The problem of defining the word meaning and the ways of its representation by its structure has recently become of particular relevance in the development of semasiology and onomasiology. Homonymy has a special place in the context of this issue, so it attracts the attention of linguists. Homonyms are often the cause of mistakes in lexicographic practice and translation errors. Similarity in pronunciation or spelling, and lack of knowledge in the field of English homonymy can cause lots of difficulties for students in the process of foreign (English) language learning.

Therefore, finding a solution to remove this problem is very considerable especially for children. Consequently, the current study concerned whether previous research findings, which were nearly all about learning vocabulary, in general, could be replicated in the case of homonyms as a specific subject matter or not.

The article deals with the problem of studying professional homonymic terminology by students of non-linguistic institutions of higher education. The linguistic concept of "homonym", its interpretation by domestic and foreign scientists-educators is considered. Comparative analysis of the students' English lexical competence has been made. It is substantiated that mastering a foreign vocabulary is the main component in learning a foreign language of professional orientation, it allows increasing the efficiency of the educational process, contributes to the formation of a competent specialist, competitive in modern conditions.

We used a variety of lexical tasks to teach students professional vocabulary over the course of two months (twelve classes). At the end of the term, control sections of knowledge were conducted, their results significant positive changes in the development of students' proficiency in English vocabulary.

Studying homonymous terms promotes students' knowledge, encourages them to actively work independently, in particular, to select, understand and process information for its further use in professional activity. Considering the objective difficulties of studying vocabulary for students, we consider lexical exercises more effective in combination with interactive practices such as game and problem-based learning. It has been proven that the proposed approach to mastering professional terms has significantly improved students' ability to effectively memorize the new terminological vocabulary of the English language.

Key words: *terms, vocabulary, homonyms, methodology, professional foreign language of orientation, professional training.*